

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

2.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

A obtrectando, & clanculum mordendo, in crimen vocare, sua vitæ integritatem, castitatem, & innocentiam responsuram, ac restitutam. ducta allegoria est à dente, qui res teneras, molleis ac fragilibus perfringere, & comminuere potest: duras & solidas non potest. vitur alia quidem similitudine M. Tull. orat. pro Roscio Com. in eadem re: sed nō minus apta, his verbis, *Nonne, ut ignis in aquā coniectus cōtinuō restinguitur, & refrigeratur: sic referuens falsum crimē in purissimā, & castissimā vitam collatū, statim cōcudit & exstinguitur?*

OFFENDET SOLIDO.] in solidum incurret, ita ut lædatur potius, quàm lædat.

EQVID. NIHIL HIC DIFFIND. POSSVM] ita reperi scriptum in vno cod. Vatic. & Tornes. vno Nicotiano. non, ut habent vulgati libri, *diffingere*. Et sanè hanc (quam dico) scripturam agnoscere videtur siue Acro, siue Porphyrio. *diffindere* autem verbum est antiqui iuris ciuilibus, quod valet differre, quamquam nonnulli malunt dici *diffundere*: à quibus dissentio. Verba sunt hæc ex lege secunda Numæ Pompilij: *Si quid horum fuit vitium iudici, arbitro ve, reo ve, is dies diffissus esto*. T. Liuius lib. 9. *atque ei legem Curiatam de imperio ferenti, triste omen diem diffidit*. Aul. Gellius lib. 14. cap. 2. *Atque in dierum quidem diffisionibus, &c. vbi vulgò legitur rerum diffisionibus.*

SED TAMEN VT MON.] hæc pertinent ad versum, qui statim sequitur, *Si mala cond.* hoc sensu: sed tamen, ut cautior sis, idque à me monitus, ne fortè ignorantia legum te in fraudem impellat: si quis in aliquem famosa carmina scripserit, datur in eum actio, & pœna est in eum lege sancita. M. Tull. lib. 4. Tuscul. *quamquam id quidem etiam XII. tabula declarant, condiam tum solitum esse carmen: quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, leges sanxerunt. idem lib. 4. de rep. Nostra contra XII. tabula cum per paucas res capite sanxissent, in his hanc quoque sancendam putauerunt. si quis actitauisset, siue carmen condidisset, quod infamiam afferret flagitiūve alteri. praeclare. Iudicium enim, ac magistratum disceptationibus legitimis propositam vitam, non poetarum ingenii habere debemus, nec probrum audire, nisi ea lege, ut respondere liceat, & iudicio defendere. sic epist. ad August. *quin etiam lex, Pœnaq; lata, malo qua nollet carmine quemquam Describi.**

SANCTAR. INSC. LEG.] sanctæ leges dicuntur, quæ aliquid iubent, aut vetant pœna irrogata, & sancita, si quis secus faciat. *inscitia legum*, id est, inscientia, seu ignorantia legum. sic loquitur infra sat. prox. in extr. *aut vasi inscitia iuris.* & sat. 3. eiusd. lib. *& quacumque inscitia veri Cacum agit.* & epist. 3. lib. 1. *seu rerum inscitia vexat.* nisi fortè in his omnibus locis legendum est, *inscientia*, ut *inscientia* sit quattuor syllabarum, per *auilignu*, quod item fieri in alijs vocibus alibi indicauimus, verbi gratia, in *Vindemiator.* saty. 7. lib. 1. in *Lusciniæ.* sat. 3. huius lib. & similibus.

IVS EST, IVDICIUM QVE] lex lata est, & actio in eum datur.

ESTO] demus ita esse, (inquit Horat.) videlicet pœnam esse constitutam in eum, qui mala in

quempiam carmina scripserit: sed si quis bona scripserit, laudatur iudice Cæsare, ambiguum inest in voce *mala*. Trebatius enim *mala* accipit famosa: Horat. autem indocta, atque incondita, seu male nata.

OPPROBRIIS] quidam libri veteres habent, *Opprobrio*: in his Morellianus, & Clericanus, & Russardinus vnus.

LATRAVERIT] sic reperi scriptum in septem codicibus calamo exaratis: trib. Vatic. & Iann. Nicot. Russ. Cleric. vnus Vat. & Faern. & quidam alij habent *lacerauerit*. ego priorem scripturam secutus sum, quia à pluribus libris comprobatur. placet mihi tamen & altera, *lacerauerit*: cui ex aduerso respondet nomen *integer*: hoc modo, *lacerauerit* homines improbos, ideoque *lacerandos*, cum ipse sit integer, id est, innocens, & castus. Præterea M. Tull. Philipp. 1. 1. ita loquitur, *verborum contumeliis lacerare*. nisi quis dicat *lacerare*, grauius esse, quàm *latrare*: & hoc huic loco conuenire: illud non conuenire. *Hæc autem si quis oppr. dign. lac.* & reliqua, quæ sequuntur, videntur dici à Trebatio, hoc modo, si quis improbum, impudicum, periurum, atque impium *latrauerit*, seu *lacerauerit*, cum sit ipse purus, & innocens, leges ipse xxi. tabularum risu dissoluentur, & pœnam remittent: tu autem omni molestia liberatus, abibis: tu missus fies: tu absolueris. Ego suspicatus sum aliquando, etiã superiora illa verba, *sed bona si quis, &c.* esse Trebatij, continentēq; iam esse, & perpetuam Trebatij ad extremum orationem, ut aduersentur scilicet illis, *si mala condiderit*. alij omnia volunt esse Horatij.

TABVLÆ] id est, vel ipsæ leges risu dissolutæ supplicium remittent, vel ipsi iudices, qui sunt legum custodes, atque ad eò leges loquentes, effusè ridebunt ob carmina abs te in quempiam opprobriis dignum scripta.

SATYRA 2.

QVÆ virtus, & quanta, boni, sic viuere paruo:

(Nec meus hic sermo est: sed, quem præcepit Ofellus

Rusticus, abnormis sapiens, crassaq; Minerva.)

Discite non inter lances, mensasq; nitentis,

Cum stupet insanis acies fulgoribus, & cum

Acclinis falsis animus, meliora recusat:

Verum hic impransi mecum disquirite. cur hoc?

Dicam si potero. malè verum examinat omnis

- A *Corruptus iudex. léporē sectatus, equóue
Lassus ab indomito: vel, si Romana fati-
gat
Militia assuetū gracari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente labo-
rem,
Seu te discus agit: pete cedentem aëra
disco.
Cum labor extuderit fastidia: siccus, ina-
nis
Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mel-
la Falerno
Ne biberis diluta. foris est promus: & a-
trum
Defendens pisceis hiemat mare. cum sale
panis*
- B *Latrantem stomachum benè leniet. un-
de putas, aut
Qui partū? non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est: tu pulmentaria
quære
Sudando. pinguem vitis, albumque, nec
ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare
lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone, velis
quin
Hoc potius, quam gallina tergere palatū,
Corruptus vanis rerū: quia veneat auro
Rara avis: & picta pandat spectacula
cauda:
Tanquam ad rem attineat quicquā. num
vesceris ista,
Quam laudas pluma? cocto num adest ho-
nor idem?
Carne tamen quamuis distat nihil: hac
magis illa,
Imparibus formis deceptū te patet. esto,
Vnde datum sentis, lupus hic, Tiberinus,
an alto
Captus hiet? pontéisne inter iactatus, an
amnis
Ostia sub Tusci? laudas insane trilibrem*
- Mullum: in singula quem minuas pulmē-
ta, necesse est.
Ducit te species, video. quò pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit: his bre-
ue pondus.
Ieiunus rarò stomachus vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum spectare ca-
tino
Vellem, ait harpyiis gula digna rapaci-
bus. at vos
Præsentes Austri coquite horum obso-
nia: quamquam
Pütet aper, rhombusque recens, mala co-
pia quando
Ægrum sollicitat stomachum: cum rapu
la plenus,
Atque acidas mauult inulas. nec dum om-
nis abacta
Pauperies epulis regū. nam vilibus ouis,
Nigrisque est oleis hodie locus. haud ita
pridem
Gallon I præconis erat acipensere mensa
Infamis. quid? tum rhombos minus æquor
alebant?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia ni-
do:
Donec vos auctor docuit prætorius. ergo
Si quis nunc mergos suauis edixerit af-
sos:
Parebit prauis docilis Romana iuuentus.
Sordidus à tenui victu distabit, Ofello
Iudice. nam frustra vitium vitaueris il-
lud,
Si te aliò prauum detorseris, Auidienus,
Cui Canis ex vero dictum cognomen ad-
heret:
Quinquenneis oleas est, & siluestria cor-
na:
Ac, nisi mutatum, parcat defundere vi-
num: &
Cuius odorem olei nequeas perferre (li-
cebit*

- A Ille repotia, nataleis, aliós ve dierum
 Festos albatús celebret) cornu ipse bilibri
 Caulibus instillat, veteris non parcus a-
 ceti.
 Quali igitur victu sapiens utetur? & ho-
 rum
 Vtrum imitabitur? hác urget lupus, hác
 canis, aiunt.
 Mundus erit, qui non offendet sordibus:
 atque
 In neutram partem cultus miser. hic ne-
 que seruis,
 Albuclsenis exemplo, dum munia didit,
 Sæuus erit: neque sic, ut simplex Næuius,
 unctam
 Conuiuis præbebit aquam. vitium hoc
 B quoque magnum.
 Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantâ-
 que secum
 Afferat: in primis valeas benè. nam, va-
 riæ res
 Vt noceant homini, credas, memor illius
 esca,
 Quæ simplex olim tibi sederit. at, simul
 asis
 Miscueris elixa: simul conchylia turdis:
 Dulcia se in bilem vertent: stomachoque
 tumultum
 Lenta feret pituita. vides, ut pallidus
 omnis
 Cena desurgat dubia? quin corpus onustū
 Hesternis vitiis animum quoque præ-
 C grauat unâ:
 Atque affligit humo diuina particulam
 auræ:
 Alter, ubi dicto citiùs curata sopori
 Membra dedit: vegetus præscripta ad
 munia surgit.
 Hic tamen ad melius poterit transcurre-
 re quondam:
 Siue diem festum rediens aduexerit an-
 nus:
 Seu recreare volet tenuatū corpus: ubiq;
- Accedent anni, & tractari mollius atas D
 Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad
 istam,
 Quam puer, & validus præsumis, molli-
 tiem, seu
 Dura valetudo inciderit, seu tarda sene-
 ctus?
 Rancidum aprū antiqui laudabant: non,
 quia nasus
 Illis nullus erat: sed, credo, hac mēte, quòd
 hospes
 Tardius adueniens, vitiatū commodiùs,
 quàm
 Integrum edax dominus consumeret. hos
 utinam inter
 Heroas natum tellus me prima tulisset.
 Das aliquid fama, quæ carmine gratior E
 aurem
 Occupat humanam? grandes rhombi, pa-
 tinaeque
 Grande ferunt unâ cum damno dedecus.
 adde
 Iratū patruum, vicinos, te tibi iniquum,
 Et frustra mortis cupidum, cum deerit
 egenti
 As, laquei pretium. iure, inquis, Trasius
 istis
 Iurgatur verbis. ego vectigalia magna,
 Diuitiásque habeo tribus amplas regi-
 bus. ergo,
 Quod superat, non est, meliùs quòd insu-
 mere possis?
 Cur eget indignus quisquam te diuite? F
 quare
 Templaruunt antiqua deum? cur, impro-
 be, care
 Non aliquid patriæ tanto emetiris acer-
 uo?
 Vni nimirū rectè tibi semper erunt res?
 O magnus posthac inimicis risus. utérne
 Ad casus dubios fidet sibi certius: hic, qui
 Pluribus assuerit mentem, corpusque su-
 perbum:

A An qui contentus paruo, metuensq; futuri,

In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas: puer hunc ego paruus Ofellum

Integrus opibus nōui non latius usum,
Quam nunc accisis. videas metato in agello

Cum pecore, & natis fortem mercede colonum:

Non ego, narrantem, temere edi luce profesta

Quicquam, prater olus fumosa cum pede perna.

Ac, mihi seu longum post tempus venerat hospes,

B Sine operum vacuo gratus conuiuia perimbrem

Vicinus: bene erat, non piscibus urbe petitis,

Sed pullo, atque hædo: tum pensilis uua secundas,

Et nux ornabat mensas, cum duplici ficu.

Post hoc ludus erat cuppa potare magistra:

Ac venerata Ceres, uti culmo surgeret alto,

Explicuit vino contracta seria frontis.

C Scuiat, atque novos moueat fortuna tumultus:

Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos

O pueri nituistis, ut huc nouus incola uenit?

Nam propria telluris herum natura neque illum,

Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille,

Illum aut nequities, aut uasri inscitia iuris.

Postremò expellet certè uiuacior heres.

Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli

Dictus. erit nulli proprius: sed cedet in usum

Nunc mihi, nunc alij. quocirca uiuite fortes:

Fortiâque aduersis opponite pectora rebus.

QVÆ VIRTUS] hæc satyra sub Ofelli persona luxuriosos urbanè reprehendit atque obiurgat.

BONI] in tribus Vatic. cod. & Faër. & Torn. scriptum reperitur *boni*, ut sit vocandi casus, quos secutus sum.

VIVERE PARVO] sic Tibull. eleg. i. lib. i. *contentus uiuere paruo*.

NEC M. HIC SERMO, &c.] hi duo uersus, qui deinceps sequuntur, includendi sunt interpositionis nota.

PRÆCEPIT] præscripsit, docuit, præmonstrauit. hoc enim significat uerbum *præcipere*, nō id, quod uulgus putat.

ABNORMIS SAPIENS] hæc duo coniuncta sunt legenda, *sapiens abnormis*, i. qui sapiens quidem est, sed non ad istorum philosophorum normam. sic M. Tull. in Lælio, *Numquã ego dicã C. Fabricium, M. Curiũ, T. Coruncanium, quos sapientis nostri maiores iudicabant, ad istorum normã fuisse sapientis. abnormis autem excudendum curauit, secutus auctoritatem quinque codicum ueterum*. Sed non est distimulandum, scriptum esse in aliquot libris manuscr. *abnormi*. quod si quis probabit (mihi quidem non displicet) hic erit ordo uerborum, *Rusticus sapiens, abnormi crassaque Minerua*: ut *abnormi* cohereat cū uoce *Minerua*.

CRASSA QVÆ MINERVA] & sapiens crassa Minerua. i. nō politus, neque ex cultus doctrina, sed factus natura: non productus è schola, sed ex caula. in Priapeijs, *Simplicius multo est, da, uerbum turpe Latine Dicere. quid faciam? crassa Minerua mea est*. M. Tul. in Lælio, *Agamur igitur, ut aiunt, pingui Minerua*.

NITENTEIS] *nitentes*, pinguis, uictas, opiparas.

CVM STVP. INSAN. ACIES FVLG.] id est, cū oculorum acies epularum, & deliciarum, & ualorum pretiosorum splendore obruta est. allegoria est. nam per aciem oculorum, quæ nimio splendore præstinguitur, iudicium rationis significat obtusum, & corruptum luxu, & uoluptatibus.

INSANIS] ab effectu. quia animum spoliant sanitate.

ACCLINIS] propensus ad assentiendum falsis propterea, quod corpus multo cibo, multaque potionem completum est: quod cū accidit, minus expeditè suo munere mens fungi potest. *acclinis* legendum esse, non *acclinis* peruincunt omnes codices ueteres & Vaticani, & alij nullo excepto. *acclinis* autem significat incumbentem, & propen-

E

F

A propensum. quo nomine vtitur Virg. lib. 10. *Æn.* *Vulnera siccat Lymphis, corpusque lenabat Arboris acclinis trunco.* quo loco tamen in lib. vulgatis legitur mendosè *acclinis*. hinc verbum *acclino* & *acclinatus*. *Cæs.* lib. 6. de bello Gallico, *huc cum se consuetudine acclinauerint, &c.* & *sup. atq. ita paululum modo acclinata quietem capiunt.* Atque hæc omnia *Adr. Turnebus* cum probasset, quadriennio post in cap. 19. lib. 3. *Aduers.* retulit.

IMPRANSI] *ficci, ieiuni.* *epist. ad Numm. Vall.* lib. 1. *impransus non qui cinem dignosceret hoste.* & *infr. sat. prox. impransi correptus voce magistri.*

MALÈ VERVM EXAM. O. C.] corruptus autem est animus hominis vino, ciboque conferri, & saturi: Itaque expedite verum à falso distinguere non potest, huc pertinent, quæ scribit *Aristot.* *ὅτι ἐν πνιῶν, πὺν αὐτὸν δὲ τρέπον καὶ ἐν ὀργαῖς, καὶ πάσις ὅππῃ μάλιστα εὐαπατήται γίνονται πάντες, καὶ μᾶλλον, ὅσω αὐτὸ μᾶλλον ἐν τοῖς παιθεῖν ὄσι.* id est, eodem autem modo & in iris, & in omnibus cupiditatibus facilè decipi possunt omnes, tantòque magis, quanto magis in perturbationibus sint.

B **LEPOREM SECTATVS, EQVÓVE, &c.]** huius loci hæc sententia est. qui labore corpus exercuit, sumtuosas epulas non desiderat: sed tenuissimo apparatu, & quolibet cibo sibi appposito contentus est. notum est illud *Hippocratis* *πῶτος σίτου ἢ γέλατο.* labor cibum antecedit. & *Cyrus* apud *Xenoph.* libro secundo *ἄπομνημ.* curam adhibebat, ne vnumquam sui ad prandium, aut cenam *ἀνιδρωπι*, i. sine sudore venirent. & *Hippolytus* ille apud *Eurip.* ait, redeuntibus è venatione, plenas mensas esse iucundas: significans, opior, exercitatione, & labore corporis cibi cupiditatem excitari. verba *Eurip.* sunt hæc, *Σίτων μέλιθε. πρῆπὸν δὲ κωαγίας Τράπεζα πλήρης.* enumerat autem hoc loco *Horatius* quattuor exercitationis genera, venationem, equitationem, ludum pilæ, disci iactum: quorum duo superiora, Romana: posteriora, Græca sunt.

C **VEL SI ROM. FAT.]** id est, vel si Romana exercitatio te assuetum pila ludere, & discum iacere, qui sunt ludi in Græcia vsitati, fatigat, id est, delassat, & nimio labore conficit: & iccirco ab ea refugis, atque abhorres: siue pilæ ludo delectaris, in quo studium ludendi sensum laboris admittit: subint. lude pila. siue disci iactu duceres, iace discum: & cum labor expulerit fastidia, cibi que appetitionem excitat, tum tu mihi asperna re cibum vilem, & tenuem victum, & vulgarem, paruumque apparatus: quasi dicat, non facies: sed primo quoque cibo, & forte oblato contentus eris, fatigare, id est, valde exercere, & delassare. sic *Virg.* *Georg.* 3. *Sape etiam cursu quatunt & sole fatigant.* & *Æneid.* 1. *vel qualis equos Threissa fatigat Harpalyce.* Per Romanam militiam autem equitationem & venationem significat: quæ duæ exercitationes valde sunt laboriosæ, minimèque molles, vt *Græcorum.* sic *Oda.* 24. lib. 3. *nescit equo rudis Herere ingenuus puer: Venariq. timet, lude doctior, seu Græco iubeas trocho, seu malis vena legibus alea.*

D **GRÆCARI]** Græcari interdum valet intemperantius potare, Græcorum more bibere. *M. Tull. Ver.* 3. *Fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græcorum more biberetur.* *Plautus Mostell.* *Dies, nocteisq. bibite: pergræcamini, Amicas emite liberate, pascite Parasitos, obsonate pollucibiliter.* Idem *Bacchid.* atque id pollicetur, *se daturum aurum mihi: Quod dem scortis, quòdque in lustris comedim, & cōgracem pater.* sed hic Græcari posuit, pro Græcos ludos ludere, seu Græcis ludis exerceri. Græci autem ludi sunt, pila & discus.

MOLL. AVSTERVM STVD. FALL.] id est, studio pilæ obliuionem quandam, & ἀναοδησίαν laboris afferente. non enim sentitur labor ab eo, qui pila ludit, propter eam, quam ex lusione percipit, voluptatem. Totus autem hic locus videtur claudicare. nam primùm in his verbis: *seu pila velox*, subintelligendum, seu sumendum *ὅτι τὸ κοινὸν* te agit: Deinde, post hunc versum *Molliter austerum studio fall. lab.* subintelligendum *Lude pila*: vt respondeat ei, quod sequitur, *pete cedentē aera disco.* Quòd si pro *Molliter*, posuisset *Horatius*, *Lude pila*: & facilius esset huius loci explicatio, & mollius curreret sententia, neque quicquã subintelligendum, aut supplendum esset. Neque verò mihi soli hic locus scrupulosus visus est, verum etiam doctissimo cuidam, eidemque optimo viro: qui putabat legendum, vel *Mollito austerum st. f. l.* vel *Molire austerum studio fallente laborem.* quam posteriorem coniecturam magis probarem. sententia autem & huius, & illius superioris versus plana est. volebat enim ille hoc intelligi per illum, *Mollito austerum, &c. pila ludito*: quia qui pila ludit, laborem exercitationis mollè reddit studio ludendi, quod laborem fallit. ex posteriore autem eandem sententiam eliciebat, sed alia ratione. nam qui pila ludit, laborem molitur, id est, laborem suscipit grauem illum quidem, sed quem studium ludendi fallit & obscurat. Molire igitur laborem austerum studio fallente eum ipsum laborem, id est, ludo pilæ.

F **CEDENTEM]** cedit enim aër corporibus, præsertim grauioribus.

CVM LABOR EXTVDERIT] id est, depulerit nauseam, quæ ex facietate, & crapula nascebatur, famemque irritat, ac prouocat. vsus est *Virg.* hoc verbo paullo aliter *Georg.* 1. *Vt varias vsus meditando extunderet arteis.* vbi tamen nonnulli legi volunt, *excuderet.*

SPERNE CIBVM VILEM] verbum *sperne* pertinet ad illa superiora, *leporem sectatus, equóve, &c.* & inest in his verbis *ειρωελα.* hoc modo, cum venatu, equitatione, pilæ lusione, disco te exercueris, ac fatigaris, cibi que fastidium depuleris, tū tu, sodes, sperne tenuem apparatus, & nega te bibiturum, nisi tibi vinum Falernum melle mitigatum ministretur. quod simile est, vt si dicat, numquam tu hoc facturum es, immò vilissimum quemque cibum avidissimè voraturus, & quolibet vinum, atque ad eam aquam, si vinum desit, æquissimo animo bibiturus. ad hanc sententiam pertinet id, quod *Dionysio tyranno* respondit *coctus* quidam *Lacedæmonius.* *Cum cenasset ille in Phidi-*

A Phiditijs, negaretque se iure nigro nescio quo delectatum, quod erat caput cena: tum is, qui illa coxerat, minime mirum (inquit) condimenta enim defuerunt. *Que tandem, inquit ille? labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames sitis: his enim rebus Lacedaemoniorum epule conduntur.* hęc M. Tull. Tuscul. li. 5. eodem illud Varonis de liberis educandis ex Nonio, *vel maxime illic didici, & sitienti videri aquam, mulsam: & esurienti, panem cibarium, siliginum: & exercitato somnum suauem.* quem locum sic restituit Muretus.

NISI HYMETTIA MELLA FAL.] ne biberis, ne quicquam bibito, nisi vinum Falernum melle conditum. Erat autem Falernum aliquanto austerius, iccirco melle admisto leniri solitum erat. Virgil. Georg. 4. *Dulcia mella premes, nec tantum dulcia, quantum Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.* Hymettia mella à monte Hymetto in Att. Od. 6. lib. 2. *ubi non Hymetto Mella decedunt.*

FORIS EST PROMVS] is, qui dapes, & vinum promit, non est domi: tempestas ad piscandum non est idonea. Tu igitur esuriens, & sitiens, neque, dum promus redeat: neque, dum ex longinquo, & concitato mari tibi pisces afferantur, expectabis: sed pane, & sale famem sedabis. sal autem pauperum est condimentum, vt supra diximus ad Odam 15. lib. 2. Persa verò nihil ad panem adhibebant præter nasturtium. Promus dictus est à promendo, vt condus à condendo: quibus duabus vocibus vtitur Plautus.

LATRANTEM STOM. B. L.] sal cum pane stomachum latrantem, id est, inanem, & iccirco quasi latrando poscentem cibum, bene leniet, & iratum placabit. sic enim loquitur sat. vlt. huius lib. *Que prima iratum ventrem placauerit esca.* Latrare autem etiam apud Lucret. poscere significat princip. lib. secund. *Nil aliud sibi naturam latrare, &c.*

VNDE PUTAS, AVT QVI P.] unde putas hanc in tam tenui, & vili cibo, nasci voluptatem?

NON IN CARO NID.] id est, non in carorum obsoniorum nidore, siue carnes sint, siue pisces, &c. eò dico quòd in quibusdam libris scriptum est, *in carnis nidore.*

TV PULMENTAR. QVÆRE SVD.] id est, suda prius, quàm pransum, aut cenatum eas, & pulmentaria non magnopere desiderabis. Nam ei, qui sudauerit, famemq; labore prouocarit, fastidio depulso, cibus quantumuis tenuis, ac vilis, erit quouis pulmento suauior: vt Ptolemæo panis in casa quadam datus comitibus eum non consecutis: & aqua etiam impura sitienti vino præstantissimo erit dulcior, vt Dario: qui in fuga eum aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit se vnumquam bibisse iucundius. Rectè igitur Cyrus: de quo sic Xenoph. *ἀπομν. βιβ. β. ἐπιμέλετο δὲ καὶ τὸ δὲ ὁ Κύρος, ὅπως μήποτε ἀνιδρωπι γινόμενοι ὄπτι τὸ ἄριστον, καὶ τὸ δειπνον εἰσίοιεν.* quæ verba paullo antè interpretati sumus. Pulmenta à pulte dicta sunt: qua voce etiam vsus est epist. ad Lol. 2. lib. 1. *Cenes vt pariter pulmenta laboribus emta.* Siue autem sola puls, siue quid aliud cum pulte

permistum sit, pulmentum rectè dici potest, teste Isidoro. Erat autem puls, Romanus & Italicus, vt polenta Græcus.

PINGVEM VITIIS] obesum, vitioso, & graui abdomine oneratum.

ALBVM QVE] pallidum, vt infra eadem fat. *vides vt pallidus omnis Cena desurgat dubia?* vel, vt alij volunt, ἀργόν, tardum, aut pigrum, vt Od. 2. lib. 2. *& aquosus albo Corpore languor.*

OSTREA] σωμαίρεσις est in nomine ostrea, vt supra admonuimus. ostrea autem loco & tempore inter se distinguuntur. ea enim sunt optima, quæ & in mari, & vere, aut sub æstatem capiuntur, vt docet Athen. lib. 3.

NEC SCARVS] de Scaro sic Athen. lib. 8. *δὲ σκάρος ἀπαλόσαρκος, ἰσχυρὸς, γλυκὺς, κίψος, εὐπτερός, εὐανάδοτος, εὐκαίσιος.* quæ verba supra sumus interpretati ad Od. 2. epod. Quàm rarus autem, & carus Romæ fuerit hic piscis, ex Macrobio cognoscet lib. 3. cap. 16.

LAGOIS] leporem Græci λαγῶν, seu λαγῶ nominant, à cuius similitudine piscis quidam hoc nomine appellatus est.

VIX TAMEN ERIPIAM, &c.] vix tamen expugnabo, vt non malis pauone apposito, palatum tuum delectare, ac permulcere, seu, vt vult Turnebus, quod tamen minus probo, quasi fordeis aut ex inedia, aut ex alio cibo contractas tergere, & fastidium discutere, quàm gallina famem explere, vanis rebus corruptus. tergere autem dixit in secunda inflexione, vt Lucret. multis locis. exempli causa lib. 4. *Et quasi perterget pupillas, atque ita transit.*

CORRUPTVS VANIS RERVVM] id est, vanitatibus rerum, vel vanis rebus. sic loquitur Od. 12. lib. 4. *cadus Spes donare nouas largus amaraque Curarum eluere efficax.* Idem epist. de arte poet. *si forte necesse est indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* id est, res abditas. & sat. vlt. huius lib. *dumque Ridetur fictis rerum Balatrone secundum.* Lucretius lib. 6. de fulmine, *Inter enim fugit, & penetrat per rara viarum.* vide annot. ad Odam illam 12. lib. 4.

ET PICTA PANDAT SPECT. C.] Athen. lib. 9. de pauonis pennis, & ala, hæc scribit ex Antiphonte, *εἰ πὲρ ἐθέλοι καταβαλεῖν εἰς πόλιν τὸς ὀρνίθας, οἱ χριστοὶ ἀναπλάμενοι ἔαν δὲ τῶν πτερόων ἀποπέμῃ, τὸ κάλλος ἀφαιρήσεται. τὰ πτερά γὰρ αὐτῶν τὸ κάλλος εἶναι, ἀλλ' ἔτι τὸ σῶμα.* id est, si quis velit in vrbe has auis continere, auolabunt: quòd si alas circumcidat, formam adimet. ala enim earum sunt pulchritudo, non corpus. Sic & Chrysipp. vt refert Plutarch. in lib. *σωμῶν ἐναί πομ. ὁ παῖς ἐνεκα τῶν ἄρα γέρονε, δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς.* id est, Pauo cauda gratia natus est, propter pulchritudinem eius.

NUM VESCERIS ISTA, QVAM L. P.] ostendit, heluonum, luxuriosorumque cupiditates non esse naturales, neque rectas: sed ab opinione, & vitio natas, ac deprauatas: propterea quòd ea obsonia maximè conquirunt, vehementissimèque expetunt, quæ vel rarissima, & carissima sunt, vel à naturali magnitudine discesserunt: verbi gratia, pauonibus malunt vesci, quàm gallinis lupos proce-

D

E

F

A proceros oderunt, quia proceri sunt natura: minores magno redimunt, magnosq; studio confectatur: mullos contra desiderant inusitata magnitudine, quia parui sunt, & lupi minores natura.

COCTO NVM ADEST HON.] ita scriptum est in tribus cod. Vatic. & Iann. Faër. Torn. & ita legendum. neque est quod quemquam moueat *m* ante vocalem, non elisum. nam hoc non est aut nouum, aut inusitatum. Enn. lib. 10. annal. *Insignita fere tum millia militum octo.* Lucret. lib. 1. *Corporum augetur numerum, summamq; sequetur.* sic enim scriptum est in exemplaribus Lucretianis manuscriptis, vt diximus in nostris ad illum poetam scholijs.

CARNE TAMEN QVAMVIS D.] horum verborum hæc sententia est, Quamuis tamen nihil differat pauo à gallina carne, (nam gallinæ caro, carni pauonis est simillima) perspicuum est te hac forma (pauonis inquam) magis, quàm illa, nempe gallinæ, quæ formæ sunt impares, deceptum, & captum esse. non igitur te carnis dissimilitudo, cum inter hanc, & illam nihil interfit, sed formæ, decipit, quia pauonis plumæ sunt pulchriores, ac speciosiores, quàm gallinæ. At cocto pauone non manent illæ plumæ.

B **VNDE DATVM SENTIS,]** vnde tuo palato ista vis data est, qua iudices vtrum lupus hic sit in mari, an in fluuio Tiberi captus, &c? Lupum Græci *λάβρακα* nominant *λαβράκιον* *λαβρόπινα*. piscis est boni succi, neque tamen multi alimenti, litterarum studiosis perutilis, & valdè accommodatus: de quo Aristophanes, *λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος*, id est, lupus, omnium piscium sapientissimus. Iam verò illud didici ex Macrobio lib. 3. cap. 16. Lupum Tiberinum, eo, qui quouis alio loco captus sit, esse meliorem: eo autem, qui circa ostia Tiberis captus sit, eum, qui inter ponteis fuerit agitato, esse potiore, credibile est, & ita Macrobius ibidem ex C. Titio, & Lucilio poeta: cuius poetæ versus ascribam. *Fingere præterea afferi quod quisque volebat. Illum sumina ducebāt, atque altitium lanx: Hunc ponteis Tiberinu duo inter capti catillo.* lupum *Catillonem* appellauit: quia si ligurritorem, Titij autem verba sunt hæc. *Quid mihi negotij est cum istis nugatoribus potius, quam potamus mulsam mistum vino Græco? edimus turdum pinguem, bonumque piscem lupum germanum, qui inter duos ponteis captus fuit?* Alij tamen aliter sentiunt, quibuscum non pugnabo. Quod autem dixit, *captus hiet*, hoc fortasse ex historia. Nā laudatur coquus quidam apud Euphronem, quod solus artem ac rationem inuenerit, qua ratione lupus frustra nō hiet. *πῦ γὰρ μὴ χερσὶν λυκὸν ἐστὶ κενῆς, σὺ μόνος εὐρηκὰς τέχνην.* id est, tu enim solus artem reperisti, qua arte coquus non hiet frustra.

LAVDAS INSAN. TRILIBR.] nulli non ita sunt magni ponderis natura: tu trilibreis mullos conquiris. lupi magni, & proceri sunt natura: tu paruos confectaris. sed quid attinet te mullum trilibrem comparare, cum sit tibi in pulmenta minuendus? dices te specie, id est, magnitudine delectari. cur igitur magnos lupos respicis? Asinius Celer vir consularis mullum vnum septem milli-

bus nummum mercatus est: vt refert Macrobius. li. 3. ex Sammonico.

IN SING. QVEM MIN.] quantumuis (inquit) magnum, & magni ponderis mullum emeris, non edes integrum: sed erit tibi in frustra secundus, ac minuendus, vt ex ijs fiant pulmenta.

IEIUNVS RARÒ STOMACHVS] hoc verborum ordine scriptus est hic versus in tribus cod. Vatic. Faër. & Tornesiano, & Nicotiano, & Clericano: cuius scripturæ fortasse alia sententia est, quàm vulgatæ. Vulgata enim *Ieiunus stom. rarò vulg.* &c. significat, eos, qui famem expectant, & qui ieiuni ad mensam accedunt, non temerè vulgareis cibos fastidire. hæc verò longè aliud, nempe eos, qui rarò ieiuni sunt, id est, qui ferè semper saturi, & conferti cibo sunt, cibos vulgareis contemnere & fastidire.

PORRECT. MAGNO MAGNUM] subintell. mullum. responderet *ὀφθαλμῶδες*, quem gulam Harpyijs dignam appellat.

AIT HARPYIIS GULA DIGNA RAP.] id est, ait obsoniorum heluo, per appositionem, seu *ἕνωσιν*, gula Harpyijs digna Harpyiæ (inquit Homeri interpretes) aut venti pestilentes, aut Deæ rapaces fuerunt, quarum nomina sunt hæc, Celano, Aëllō, Ocypete, Podarge: si modò hæc quoque vna est ex Harpyijs, & non vnus Harpyiæ epithetum, *ἀρπυία ποδάργη*. Hæ quondam Phineo (si fabulis credimus) molestissimæ fuerunt propter hanc causam. Phineus liberos suos ex Cleopatra susceptos Eurytiæ eorum nouerca, quam mortua Cleopatra, uxorem duxerat, apud se falsò accusatos, necandos tradidit. Quo factò Iupiter offensus, hanc ei tulit optionem, vt eligeret, vtrum mallet, Solem non videre, an cæcus esse. At ille maluit Solem non videre. quod cum Sol grauitè, molestè que tulisset, Harpyias in eum immisit, quæ, quoties cibum capturus esset, vnguibus, & rostris, quicquid erat appositum, inquinabant, & corripiebant. Has postea Zetes, & Calais abegerunt. vide Apollon. Argonaut. lib. 2. & scholiasten. Earum autem deformitatem, ingluuiem, fæditatem pulchrè describit Virgil. 3. Æneid. Apud Hom. porrò nulla fit de Harpyijs metio, nisi quòd in Odyss. Telemachus & Eumæus Vlyssis desiderio affecti, longaque expectatione defessi sæpe ita loquuntur, illum vel à feris esse deuoratum, vel naufragio perijsse, vel ab Harpyijs esse discerptum, ac dilaceratum. nam iteratur hic versus aliquoties in Odyss. *Ναὺ δὲ μιν ἀχρεῖως ἀρπυιάων ἤντησαν.* gula igitur Harpyijs digna, id est, digna cuius dapes Harpyiæ suo contactu contaminent, atque inquinent.

AD VOS PRÆSENTES AVSTRI] Austri venti sunt insalubres, ac pestilentes. precatur igitur, vt hi venti suo afflatu gurgitum istorum obsonia percoquant, ac perurant. *præsentes* autè dicit, quia præsentes plus possunt, quàm absentes. sic dicimus *præsentia numina*.

QVAM QVAM] seipsum reprehendit: & id, quod dixerat, corrigit hoc modo, *Quid opus est Austrorum afflatu ad istorum heluonum obsonia corrupenda, cum apri, & rhombi, qui eis apponun-*

A ponuntur, quantumuis sint recentes, & integri, tamen eis pureant, & nauseam moueant, adeo vt sint eis epulæ insuauis, & iniucundæ? quid ita? propterea scilicet, quia nimia copia conferti, satietate, & cruditate corrupti, ac languidi, de ciborum bonitate verè iudicare non possunt. Ita sæpe eis vsuuenit, vt rapula, & inulas acidas, pauonib. ac rhombis anteponant.

MALA COPIA QUANDO] sic saty. 7. huius libri. *Nempe in amare scunt epulæ sine sine petita. malam copiam dixit, quoniam quædam bona est, & laudabilis. Cum his congruunt illa Lucretiana lib. 6. Tum penuria deinde cibi languentia letho Membra dabat: contra nunc rerum copia merfat.*

SOLLICITAT] malè habet, lædit, grauat, onerat, & quasi de sua sede mouet.

INULAS] quas amaras appellat sat. vltima huius libri, *Erucas virideis, inulas ego primus amaras Monstravi incoquere. quam obrem igitur hinc acidas dicit? fortasse ab effectu.*

GALLONI] Galloni legendum, non Gallonis, vt habent quædã exempla mendosa. De hoc Gallonio præcone M. Tull. in orat. pro Quinto, qui relictæ bonorum virorum disciplina, & quastrum, & sumium Gallonij sequi maluerunt: atq; etiã, quod in illo non fuit, cum audacia, perfidiã, vixerunt. & Lucilius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, *O Publi, gurgis Galloni: es homo miser, (inquit) Cenasti in vita numquam bene, cum omnia in ista Consumis squilla, atq; acipensere cum in decumano. & ipse M. Tull. de eodem multa ibidem.*

ACIPENSERE] apparet ex ijs versibus Lucillij, quos modò protuli, hunc Gallonium, obsoniorum gurgitem, acipensere, vt carissimo, & sua uissimo pisce, ornasse, instruxisseque conuiuium. Verùm quis sit piscis, acipenser, ambigitur. Archestratus apud Athenæum lib. 8. existimat γαλέον eundem piscem esse, atque eum, qui apud Romanos cum tibijs, & coronis ad cenas cum pompa quadam circumfertur, coronatis etiam ijs, qui eum ferunt: qui appellatur acipenser. Verba Athenæi sunt hæc, *Ἀρχέστρατος δὲ ὁ τὸν αὐτὸν Σαρδαναπάλλω ζήσας βίον, πῶς τὸ ἐν Ρόδῳ γαλέον λέγειν, τὸν αὐτὸν εἶναι ἠγείται παρὰ Ῥωμαίους μετ' αὐτῶν καὶ σεράνων εἰς τὰ δέιπνα. πῶς φερομένη, ἐστὲ φανωμένω καὶ τῶν φερότων αὐτῶν, καλέμενον δὲ ἀκίπνιστρα.* Sed Appio Grammaticus (vt idem Athenæus refert) in lib. de Apicij delicijs & luxuria, eum piscem, quem ἔλλοπα vocant Græci, acipenserem Romanorum dicit esse. Aullus Gell. quidem lib. 7. cap. 16. ἔλλοπα Ρόδιον inter cibos lautos, opiparos, & exquisitos numerat. Sed quòd ad acipenserè attinet, libet ascribere etiam illa Ciceronis verba ex lib. de fato, quæ leguntur apud Macrob. lib. 13. & inter fragmenta Ciceronis. *Nam, cum esset apud se ad Lauernium Scipio, vnaq; Pontius, allatus est forte Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur: sed est piscis, vt ferunt, in primis nobilis. Cum autem Scipio vnum, & alterum ex ijs, qui eum salutari venerant, inuitasset pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste paucorum hominum est.* de hoc pisce lege plura apud Macrob. lib. 3. cap. 16.

INFAMIS] nam malè audiebat Gallonius ob

cenas sumtuosas, & luxuriam, & maximè ob acipenserem.

RHOMBOS] de rhombo vide quæ annotata sunt suprâ ad Od. 2. epod.

MINVS ÆQVOR ALEB.] sic habent omnes libri manuscr. quos quidem viderim: vulgati, *æquora alebant.*

AUCTOR PRÆTORIVS] Sempronius Rufus, quem irridens, prætorium appellat, quia in petitione præturæ repulsam tulerat, in quem hos versus elegantissimos profert Porphyrio: *Ciconiarum Rufus iste conditor. Hic est duobus elegantior Plancis. Suffragiorum puncta non tulit septem: Ciconiarum populus vltus est mortem.*

PRAVI DOCILIS] quæ docilis est ad prauum.

EDIXERIT] quasi suo iure, & pro imperio dixerit, vide annot. ad sat. proximè sequentem.

SORDIDVS A TENVI] inter fordidum, & sumtuosum victum, medius interiectus est, tenuis, & modicus, & mundus: qui laudabilis est, duo illa extrema sunt vituperanda, & fugienda.

NAM FRVSTRA VITIVM VIT.] frustra enim (inquit) luxuriam & profusionem vitaueris, si in alterum vitium contrarium incidas. mediocritatem igitur sequi, & sumere oportet, in qua virtus posita est.

CVI CAN. EX VERO DICTVM] videtur legendum *ductum*, non *dictum*, vt habent vulgata exempla, & nonnulla manu scripta. *ductum ex vero*, id est, ex veritate, & proprietate ingenij, & morum tractum. Sic ferè Plautus Stichus: *Microtrogos nomine ex vero vocor.* Hic igitur Auidienus ex vero, id est, ex re ipsa, & immunditia, & sordibus canis cognomen traxerat.

EST] comedit, vt epist. ad Loll. 1. *si quod Est animum, differs curandi tempus in annum?* quamquam illud translatè positum est.

AC, NISI MVT. PARCIT DEFVND.] non consentiunt hinc codices veteres. alij enim habent *diffundere*, vt vulgati: alij *desundere*. ego hanc scripturam veriore iudicavi. & refero ad morem veterum illorum Rom. qui solebant vinum nouum libare dijs immortalibus, priusquam ipsi gustarent: cuius rei exemplum est in Oda 3. 1. lib. 1. *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* & in Od. 5. lib. 4. *Te multa prece, te prosequitur merito Desuso pateris.* Tantum abest igitur, vt hic Auidienus vinum nouum Dijs libaret, deinde ipse biberet, vt non nisi mutatum, id est, corruptum, & acidum, quod Græci οἶνον ἐκτροπίαν appellant, defunderet. quòd si quis *diffundere* mallet, referendum erit ad aliam consuetudinem: de qua dicemus ad illum locum, *Vina bibes iterum Tauro diffusa.* epist. ad Torq. lib. 1.

ET CVIVS ODOREM OLEI N. P.] ordo hic est verborum, Et instillat caulibus oleum, cuius olei odorem nequeat quisquam perferre: instillat, inquam, cornu bilibri, significat, hoc oleum, quod Auidienus infundit in cauleis, odoris esse tæterrimi: quale erat illud sat. 6. lib. 1. *quo frast datts immundus Natta lucernis vngebatur.*

CORNV IPSE BILIBRI] vasculo corneo, quod duarum olei librarum capax erat. cornua ta-

A nua tamen more Ro. erant libralia, vt intelligere licet ex Galeno, qui ea *κλέετα* κατὰ αἶμα appellat. addidit prouocabulum, ipse, vt significet eum seruis suis diffidere.

LICEBIT ILLE REPOTIA, &c.] hæc verba vsque ad vocem *cornu*, includenda sunt interpositionis nota, aut certè legenda sunt post verbum *Caulibus instillat*, &c. hoc modo, & oleum odoris raterrimi cornu bilibri ipse instillat, vinumque acidum bibit, licet repotia, aut natalitia, aut alios dies festos celebret.

REPOTIA] diem posterum à nuptijs, quo apud nouum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio. Festus. alij septimum, quo iterum potabatur: alij secundum quidem, sed quo virgo muliebri vestitu ornabatur: alij diem, quo liberi suscepti dati erant tollendi, seu alendi. nam licebat parentibus in Græcia liberos exponere. *παιδοσποφία* nominant Græci, idque voluit Acro dicere, apud quem corruptè legitur *παιδοσποφία*. Atque hæc interpretatio magis huic loco conuenit.

ALBATVS] veteres, albatu conuiuia inibant, vt declarat locus in orat. M. Tull. in Vatinius, **B** vbi obiicit illi, quòd cenauerit atratus: eaque consuetudo non solum in natalitijs, & repotijs, & nuptialibus, aut sponsalibus cenis seruabatur: verum etiam in epulis funebribus. sed præstat M. Tullij verba ascribere. sic igitur ille, *Atque illud etiam scire ex te cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, vt in epulo Qu. Arrij familiaris mei cum toga pul- la accumberes: què vmquam videris, què audieris, quo exemplo, quo more feceris? Dices, supplicationes te illas non putasse. optimè. nulla fuerint supplicationes, &c. quis vmquam cenauit atratus? ita enim illud epulum est funebre, vt munus sit funeris, epula quidè ipse dignitatis. sed omitto epulū, populi Ro. festum diem argento, veste, omni apparatu visendo: quis vmquam in luctu domestico, quis in funere familiari cenauit cū toga pulla? cui de balneis exeunti, præter te, toga pulla vmquam data est? cū tot hominū millia accumberent, cū ipse epuli dominus Qu. Arrius albarus esset, tu in templū Castoris te cum C. Fidulo atratro, ce- terisq; tuis furijs funestū intulisti. quis tum non ingemuit, &c. hunc tu morè ignorabas? numquam epulū videras: nisi mquā puer, aut adolescens inter cocos fueras? Fausti adolescentis nobilissimi paullo antè ex epulo magnificentissimo famem illam veterem tuam non expleras? quem accumbere atratum videras, dominum cum toga pulla, & eius amicos, ante conuiuū?*

HAC VRGET LVPVS, HAC] ἀμχανία quandam, id est, inopiam consilij, & ancipitem cogitationē, vtrum potissimum sequaris, aut fugias, significat hoc prouerbiū. nam cui lupus instat à tergo, canis latrator, & mordax, infestus est à fronte, is non facillè effugiendi consilium explicare potest. contrahi autem potest huius prouerbij sententia, & ad hunc locum propius accommodari, vt per lupum, edacitatem, ingluuiemq; per canem, fordeis, & immunditiam, & auaritiā intelligamus. Nam lupus quidem, animal est edacissimum ac voracissimum: canis autem, immundum. Quocirca suprà Auidierum, canem ex re, & ex veritate nominatum esse dixit. Non disti-

D mulabo, me in plerisque libris manuscr. reperisse scriptum, *hac lupus, aiunt*. quæ scriptura videtur recepta, *hac canis angit*, anteponenda. iccirco eam hac editione securus sum.

MUNDVS ERIT] mundus est medius inter sordidum, & luxuriosum, seu profusum in victu. Cicero de Finibus 2. *mundos, elegantes, optimis cocis, piscatoribus, piscatu, aucupio, venatione: his omnibus exquisitis, vit autem crudelitatem*. Idem epist. ad Papyr. Patum, lib. 9. *Nos iam ex te tantum artis habemus, vt Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sepius audeamus*. Idem perf. orat. *fucati medicamenta candoris, & ruboris omnia repellentur: elegantia modo, & munditia remanebit*. Horat. epist. ad Alb. Tibull. *Et mundus victus non deficiente crumena. sordibus autem legendum est potius, quàm sordidus*. ita enim scriptum est in codic. manuscriptis. Atque huius loci hæc sententia est, *Mundus erit, qui non offendet sordibus*, id est, immoderata, atq; indecora parsimonia: & qui in neutram cultus partem miser erit, id est, neque nimis sumtuosè viuet, neque nimis parcè. nam vterq; & is, qui sumtuosius, luxuriosiusque viuit, quàm oporteat: & is, qui parcus, miser est. vocem *cultus* igitur ita accipio, vt sit patrij casus. cultum enim appellant interdum Latini, vitæ colendæ rationem. Itaq; sæpe coniungit M. Tullius hæc duo, *victum, & cultum*: vt Off. 1. *quòd si omnia nobis, qua ad victum, cultumq; pertinent, quasi virgula diuina (vt aiunt) suppeditetur, tamen optimo quisq; ingenio, negotijs omnibus omis- sis, totum se in cognitione, & scientia collocaret*. Idem lib. 2. *quibus rebus exculta hominū vita tantum distitit à victu, cultuq; bestiarum*. Idem epist. ad Var- ron. lib. 9. *dabimus sermonem ijs, qui nesciunt, nobis, quocumq; in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse*. Idem in Lælio, *multi diuitias despiciunt, quos paruo contentos tenuis victus, cultusq; delectat*. Horat. separatim posuit, item vt hic, sat. 3. huius lib. *cultum Maiorem censu. & Od. 10. lib. 1. Quis se ros cultus hominum recentum Voce formasti*.

HIC NEQVE SERV. ALB. S. EXEMP.] hic, quem mundum appellamus (inquit) neque sæuus erit in seruos interea dum eis munera distribuit, ac describit: dum suas cuique parteis dat: dum suum cuique negotium imponit, quod agat: neque vt simplex Næuius, homo ineptè, & stultè sumtuosus, aquam vnguento perfusam conuiujs præbebit. Non assentior autem ijs, qui Albucium luxuriosi exemplar ab Horatio propositum esse putant: Næuium auari. Nam Albucius quidem Gratidix, seu Canidix pater, homo fuit insigniter auarus, ac sordidus. Næuius autem suprà saty. 1. lib. 1. ab ipso Horatio cum luxuriosissimo illo nepote, Cassio Nomentano, tanquam par, & geminus, componitur, his verbis, *Quid mi igitur suadet? vt vinam Næuius, aut sic, Vt Nomentanus?* sic enim scriptum est in quibusdam lib. Iam verò vinctam conuiujs aquam præbere, luxuriæ est non ferendæ, siue ea aqua adhibeatur ad manus lauandas, siue ad balneum. Plutarchus in Cæsare scribit, Valerium Leontem quendam, cū Cæsari cenam daret, asparago apposito vnguentū pro oleo

A oleo infudisse, idque simpliciter Cæsarem edisse, neque iniquo animo tulisse, immò verò familiaris, & comites suos, qui indignabantur, molestèque ferebant, obiurgasse. Narrat autem hæc de Cæsare Plutarchus, ut insignem eius lenitatè, patientiam, facilitatem denique in victu declarat. Verba Plutarchi sunt hæc, τῆς δὲ πάλαι τῶν δῆθεν εὐκολίας κακίῃσι πρῶτον σημείον, ὅτι τὸ δειπνίζοντος αὐτῶν Μεδολάνω ξένος Οὐακλερίος Λέοντος παρὰ δέντρον ἀσπάραζον, καὶ μύρον αὐτῶν ἐλαίῃς καταχέαντος, αὐτὸς μὲν ἀφελῶς ἔφαγεν, τοὶ δὲ φίλοις δυσχεραίνουσιν ἐπέπληξεν ἥρκει τὸν ἔφη, τὸ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἀπαρέσκευσιν. ὁ δὲ πάλαι πρῶτον ἀγροικίαν ἐξελέγχεον, αὐτὸς δὲ τὸν ἀγροικόν. Quòd si unguentum pro oleo apponere, luxuriam præ se fert ineptam, odiosam, insolentem: quanto ineptius, & intolerabilius est aquam unguento perfusam pro aqua pura conuiuiis præbere?

D I D I T] distribuit. non enim, ut linguæ Latinæ ignari homines explicant, didit positum est pro diuidit, καὶ συγκοπήν: sed didit verbum est integrum, compositum ex præpositione di, & do, das, dat. quo verbo vtuntur optimi linguæ Latinæ auctores. Lucret. lib. 3. de quarta quadam natura nominis experte, ex qua constat animus. *Quæ neque mobilis quicquam, neque tenuis exstat, Nec magis e paruis, aut leuibus ex elementis, Sensiferos motus quæ didit prima per artus.* Idem ibid. *Denique cur hominem cum vini vis penetravit Acris, & in venas discessit diditus ardor, Cosequitur grauitas membrorum?* lib. 4. *Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra feruntur Vndiq, & in cunctas iaciuntur didita partem.* ibid. *Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur, Dummodo, quod capias, concoctum didere possis Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.* eod. lib. *quia quæ facit aër, Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis, Efficit.* & lib. 5. *Partim quod subter per terras diditur omneis.* eod. lib. *Fulmen detulit in terras mortalibus ignem Primitus: inde omnis flammæ diditur ardor.* Virgil. *Æneid.* 7. *Diditur hic subito Troiana per agmina rumor.* Idem octauo, *Sed mea me virtus, & sancta oracula diuim, Cognatis, patres, tua terris didita fama Coniunxere tibi.*

SÆVVS ERIT] asper χαλεπός. sic Liuius lib. 13. *scena, & iniusta in seruos imperia dixit.* vide annotata ad Od. 33. lib. 1.

VNCTAM CONVIVIS PRÆB. AQ.] quod est luxuriæ non ferendæ.

ACC. VNCT, VICT. TEN. Q.] Nunc victus tenuis & parci commoda enumerat, eaque cum incommodis sumtuosarum, & immoderatarum epularum comparat. similia sunt his illa M. Tullij Tuscul. lib. 5. *Adde siccitatem, quæ consequitur hanc continentiam in victu: adde integritatem valetudinis. confer sudanteis, ructanteis, refertos epulis, tamquam opimos boues. deinde sequitur paucis interiectis, Quid, quòd ne mente quidem rectè uti possumus, multo cibo, & potione repleti?*

NAM, VAR. RES VT NOC. H.] id est, nam quemadmodum, vel quantum res variæ noceant homini, tum credas, si cibum illum simplicem recorderis, quem tu aliquando adhibueris. continetia in victu, & tenuis apparatus, naturæ vircis à

calore natiuo & penitus insito imminutas, & labefactatas reficit, refarcit, ac recreat: nimia copia verò, & luxuria opprimit, obruit, atque exstinguit. quod quidem his versibus confirmat Theognis, Πολλῶν τι πλεονας λιμὲ κόρος ὠλεσεν ἤδη Ἀνδρας, ὅσοι μοῖρας πλεῖον ἔχουσιν ἔσθλον. id est, multo plures satietas perdidit, quam fames: qui plus, quam pat erat, habere voluerunt. sed præclare Euripides, *Ἐπι πείθει βροτοῖσι πλεῖον δούσιν μόνον, Διμήτρος ἀκτῆς, πόματός θ' ὑδρῆχόν, Ἀσπάραξ, καὶ πύφουλ' ἡμᾶς τρέφειν.* Ὅν ἔκ ἀπαρκεί πληρομοῖη. βυφῆ γέ τι Ἀλλων ἐδέστων μηχανὰς ἠρεῦσθαι quorū versuum hæc ferè sententia est. Nam quid mortales desiderant, præter duo sola, fruges, & aquam? Quæ in medio posita sunt, & eò à natura sunt producta, ut nos alant. Quorum non satis est nobis satietas: sed luxuria deprauati, alias epulas summo studio excogitamus, & consecramur. Aristot. problem. τμη. α. ἡ πικρὴ τροφή νοσώδης. παραχρῆδης τὸν, καὶ ἓ μίαν πύφουλ. id est, cibus varius motbolus. turbulentus enim est, neque eius vna concoctio est.

QUÆ SIMPLEX OLIM TIBI SEDERIT] placuerit. Virg. lib. *Æn.* 5. *Idq, pro sedet Æneæ.*

DVLICIA SE IN BILEM VERTVNT,] quæ concoqui non possunt à ventriculo, vertuntur in bilem: sed maximè dulcia.

STOM. QUÆ TVMVLTV. LENTA FER. PIT.] pituita è cerebro fluens, quæ incerta febrium gignit stomachum cõturbat. in voce pituita, fit synæresis vocalium u & i, ut alibi annotauimus.

VIDES, VT PALLIDVS OMN. &.] licet hæc legere sine interrogatione: licet & interrogando pronuntiare, ut libet.

CENA DVBLIA] quid sit cena dubia, declarat Phormio apud Terent. *cena dubia apponitur? GETA. Quid istuc verbi est? PHORM. ubi tu dubites, quid sumas potissimum. cena autem dubia desurgat, id est, de cena dubia surgat.* Nam quamuis *desurgere* significet interdum ἀποδύειν, id est, secedere ad exonerandam aluum, hic tamen non puto ita accipiendum, nisi dicamus, Horatium more suo, id est, satyrico, & vrbano, hoc verbū etiam in hanc significationem vsurpasse ad exprimendā hanc quoque cenarum dubiarum, & magnificorum apparatusum cum ceteris, quæ enumerat, incommodis, pœnā, quòd epulis onusti, statim eas effundere atque egerere necesse habent.

QVIN CORP. ONVST. HEST. VIT.]

Itaque meritò Theopompus ille vir clarus Athenis, & princeps ciuitatis, cenas laudabat Platonicas, quia non solum in præsentem: sed etiam postero die iucundè essent, ut tradit Hegesander. refert Athen. lib. 10. his verbis, ἠγήσανδρος δ' ἐν πῖσι ἑσπερῶν μασιν ἔφη, ὡς καὶ τῆ ὑστέρῃα ὁ Τιμόθεος ἀπαντήσας τῆς Πλάτωνος εἶπεν, ὑμεῖς, ὦ Πλάτων. εὐ δειπνεῖτε μάλλον εἰς ὑστέρῃαν, ἢ πάλαι παρῶσαν ἡμέραν. refert & M. Tull. Tuscul. 5. *Timotheum clarum hominem Athenis, & principem ciuitatis ferunt, cum cenauisset apud Platonem, eoque conuiuium admodum delectatus esset, vidissetque eum postridie dixisse. Vestra quidem cena non solum in præsentem, sed etiam postero die iucunda sunt.* Eodem pertinet, quod scripsit Theopomp. lib. 5. Philipp. τὸ ἐσθῆν πολλά καὶ κρέα φαγεῖν, τὸς μὲν λογισμὸς ἐξαρρεῖ, καὶ

A πὰς ψυχὰς ποιεῖται βραδύπρως ὀργῆς δὲ καὶ σκληρότητος, καὶ πολλῆς σχιστικῆς ἐμπίπλησι, id est, multa edere, & car- nibus vesci, rationis & consilij vsus adimit, ani- mósque efficit tardiores, & eos immani quadam duritia ac stultitia complet.

ATQVE AFFLIGIT HVMO] Ita legendum, & ita reperimus olim scriptum in quattuor codi- cibus calamo exaratis, duob. Var. Rai nutij Card. Iann. & posterius, in Cleric. Russard. Nicot. meo. non, vt in vulgatis, affigit. atque hanc meam emen- dationem, vt rectam, & verā, Paullus Manutius, & M. Muretus vehementer approbarunt: neque me mouent ij, qui dicunt, Horatium exprimere voluisse illa Græcorum, πρῶτον ἄν, ἔπειτα δὲ: id est, fibulis & clauis affigere, Nam primum hoc est diuinare. Deinde non negamus aut ver- bum affigere esse Latinum, aut affigere humo, La- tine & luculentè dici: sed cum veteres codices se- quimur, tum eorum auctoritatem ratione con- firmamus, contendimusque hanc antiquam scri- pturam, vulgatæ esse anteponendam. Est au- tem affligere non solum deijcere, sed etiam gra- ui quodam ictu, & impetu ad humum abijcere.

B πρῶτον ἄν, ἔπειτα δὲ dicunt Græci: Homerus οὐδὲ ἐρείδειν. sic id. μ. Πληρὸν αὐτοχρῆσιν: ὁ δ' ἀρ' ὄπιός οὐδὲ ἐρείδω. id est, percussit [Antiphatem] cominus & è propin- quo loco: ille autem supinus solo firmatus & affli- ctus est. Plautus Mostell. cedo manum: nolo equi- dem te affligi. Idem Milite glorioso, obsecro te, mu- lierem sine, ne affligatur. Pyrg. quid istuc? Pal. postquam abs te abiit, animo male factum est huic re- pente misera. Idem in Rudente. Ni hunc amittis, exsugebo, quicquid humoris tibi est. Tange: affligā te ad terram, itidem vt piscem soleo polypum. idem in Persa. Na ego, si me vno digito attigeris, te ad terram affligā, scelus. Cæsar lib. 6. de bello Gall. de alcib. mutila sunt cornibus, & crura sine nodis, articulisq; habent, neque quietis causa procumbunt, neque si quo afflicta casu ceciderint, erigere sese, aut subleuare pos- sunt. ibidem de eisdem. earum ex vestigiis cum est animaduersum à venatoribus, quò se recipere consue- nerint, omnes eo loco aut à radicibus subruūt, aut ac- cidunt arbores, tantum vt summa species earum stan- tium relinquatur: huc cum se consuetudine acclinaue- rint, infirmas arbores pondere affligunt, atq; vna ipsæ cõcidiūt. idem lib. 5. qui nuntiant, superiore nocte

C maxima coorta tempestate prope omnes naueis affli- ctas, atq; in litus eiectas esse. Lilius lib. 4. repetitūq; sapius cuspide ad terram afflixit. Idem lib. 2. vt neq; sustinere se à lapsu possent, nec, si qui paululum titubaf- sent, herere afflicti vestigio suo. Idem lib. 28. Vbi Mars communis & victum sepe erigeret, & afflige- ret. Lucret. lib. 2. Præterea quamuis animantè gran- dior ictus, Quam patitur natura, repente affluit, & omnes Corporis, atq; animi pergit confundere sensus. M. Tull. de lege agrar. translata. Hec, quæ procul erant à conspectu imperii, nō solum affluerunt, sed eti- am, ne quando recreata exsurgere, atq; erigere se pos- sent, funditus (vt dixi) sustulerunt. Idem lib. 2. de orat. ad Qu. Fr. ita cum singuli casus humanarū mi- seriarum graniter accipiuntur, si dicuntur dolenter, tum afflicta & prostrata virtus maxime luctuosa est. Idem frumentaria: Tu tuis factis & consiliis illam

provinciam afflictam erexisti, atq; recreasti. Idē ad D Attic. lib. 12. Vt me leuarat tuus aduētus, sic discessus afflixit. Idem orat. pro C. Rabirio perduell. r. nun- quam profecto istam imaginē, quæ domi posita pestē, atq; exitium Sex. Titio attulisset, in rostra, atq; in con- cionem attulisses: nec tuas vnquam rationes ad eos sco- pulos appulisses, ad quos Sex. Titii afflictam nauē, & in quibus C. Deciani naufragium fortunarum vide- res. Idem pro Cælio, ne adolescentiam plenam spei maxima non modò nō aluisse vos, sed etiam percussisse, atq; afflixisse videamini. Idem Catilin. 2. quanto tandem illum mœrore afflictum esse, & profligatū pu- tatis? P. Cornelius Tacitus lib. 28. Idē placere An- nio Gallo, paucos ante dies lapsu equi afflicto missi, qui consiliū eius sciscitaretur retulerant. Nihil autē me mouet vox humo. Nam humo positum pro ad humū: quemadmodū apud Virg. in illo, It clamor cælo, grāmatici veteres cælo interpretantur in cæ- lum. Quod si quis quærat, ex me quid interfit in- ter percellere & affligere, hoc dicā interesse, quod percello idem ferè valet, quod peruerto, euerto, prouo: affligere autem est (vt dixi) ita vehemen- ter in terram deijcere, ac prouere, vt eo casu, id, E quod deijcitur, contūdatur, neque facile excitari queat. Ita fit vt grauius sit affligere, quàm percelle- re, vt licet ex hoc exemplo intelligere. M. Tullius Tuscul. 3. Existimant enim Diis immortalibus se fa- cilis satisfacturos, si eorum plaga percussis, afflicto se & stratos esse fateantur. Cum hæc superiore editiōe annotassem, quidā simius vulgatam lectiōnē hac meliorē esse probare conatus est, cum diceret, eā in vno codice manuscr. reperiri. Ego verò cum il- lo nō pugnabo, neq; moror κακοήδεις, & μελαγχόρας, & ἀλαζόντας. hoc vnum asseuerabo, hanc, quam di- co, in XII. libris antiquis esse à me repertam.

DIVINÆ PARTICVLAM AVRÆ] animū, seu potius mentem. Virgil. Æneid. 6. Æthereū sen- sum, atq; auræ simplicis ignem. Lucret. lib. 2. Deniq; cælesti sumus omnes semine oriundi. Iterū Virg. Æn. 6. Igneus est ollis vigor, & cælestis origo Semimibus. Postremo Pindarus sic orditur sextū carmē Nem. Et ἀνδρῶν, ἐν θεῶν γένος, ἐκ μᾶς δὲ πνέομεν ματρὸς ἀμόρ- ροι, id est, vnum virorum, vnum deorum genus: ex vna autem matre spiramus vtriq; 3. Jam Plato mul- tis locis auctor est, animam humanam esse ἀπό- σπασμα, τμήμα, μορίον τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, id est, se- gmentum, seu ramentum, fragmentum, particu- lam animæ totius mundi. At animam mundi non solum à deo creatam esse, sed etiam dei partem esse idem vbique demonstrat: & testatur Plu- tarchus quæstionibus Platonicis his verbis, ἡ δὲ κόσμος ψυχὴ τοῦ μεταχρόστος, καὶ λογισμοῦ καὶ ἁρμονίας, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, ἔδ' ὅσ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονεν: id est, Anima autem mentis, & ratiocinationis, & harmoniæ particeps fa- cta, non solum dei opus est, verum etiam pars, neque ab eo, sed de eo, & ex eo facta est. Po- stremò Stoici nostros animos quadam esse de- orum ἀποσπασματα, id est, delibramenta, seu par- teis auullas dicunt.

ALTER] qui tenuiter, & parcè viuuit.

CVRATA] cibo, & potione relecta, & re- creata.

A SVRGIT] libri aliquot manu scripti habent, *surget*.

AD MELIVS] ad lautiolem, & elegantiolem victum, cultumque.

QVONDAM] aliquando, olim, vel posthac, ποτε.

REDIENS] Homer. περιπλόμενος ἐνιαυτός. utitur hoc eodem argumento Simonides apud Xenophontem in Hierōne, ad ostendendum, tyrannorum voluptates priuatorum voluptatibus minores esse, his verbis: τὸ γὰρ πᾶσι εἰωθότα ὑπερβάλλειν, τὰ το παρὲς πᾶσι ἡδέωναι. διὸ καὶ πάντες ἄστροποι ἡδέως προσδέχονται πᾶσι ἑορταῖς, πλὴν ἔτι οἱ τύραννοι. ἐκπλεῖω γὰρ αὐτοῖς αἰεὶ παρεσκευασμένα ὑδμήϊα ἐν ταῖς ἑορταῖς ἐπίδοσιν ἔχουσιν αὐτῶν αἰ τράπεζαι. ὥστε καὶ τῆ παρῶν τῆ εὐφροσύνης ἐλπίδος μειοεκτεῖσι τῶν ἰδιωτῶν, id est, namque vsitata, & solennia superare, hoc præbet voluptates. Iccirco etiam omnes homines diebus festis delectantur, præterquam tyranni. eorum enim mensæ omnibus epulis semper instructæ, ac refertæ, nullum in diebus festis augendi apparatus relinquunt locum. Itaque hac primùm spei iucunditate priuatis cedant necesse est.

AD VEXERIT] sic reperi scriptum in duobus cod. Vatic. & Faër. Nicot. Ruffard. Cleric. meo. quæ scriptura mihi mirum in modum placet. Ita autem locutus est Od. 29. lib. 4. *Quod fugiens semel hora vexit*. Nam vulgati habent, *adduxerit*.

VBIQVE ACCEDENT ANNI] id est, & ubi ætate fueris prouectior.

PRÆSVMIS] ante tempus sumis περιλαμβάνεις. cum tam molliter, & delicatè viuas: cum tam lauto, & sumptuoso, & accurato victu, cultuque vtaris, quis erit tibi superandi relictus locus, siue diem festum agere, siue corpus extenuatum reficere, siue te annis, aut morbo affectū paullo lautius tractare voles? sic hoc verbo est vsus Virgil. *Aeneid. 11. Arma parate animis, & spe præsumite bellum*.

RANCIDVM APRVM ANTIQVI] rancentem aprum (inquit) antiqui laudabant, non quod odoratu carerent, seu quod existimarent præstare vitiatum apponi hospiti, qui serò venisset, quam integrum, & recentem ab edaci domino comedi.

HOS VTI NAM, &c.] vtinam primis illis temporibus quasi heroicis natus essem: vtinam inter antiquos & primos illos homines, heroica virtute præditos, & qui minus longe aberant à diis sui auctoribus, natus essem. per heroas, homines significat suæ ætatis hominibus præstanteis: quales erant heroes. sic Aristot. lib. 7. de moribus ad Nicom. virtutem humana virtute potiorem, & superiorem, heroicam, & diuinam appellat: eamque opponit ἡρωϊότητι, id est, feritati. aut eos, quos antiquos appellauit.

TELLVS ME PRIMA TVLISSET.] hoc referendum est ad eorū philosophorum opinionem, qui aliquam mundi originem & principium aliquod, terræque nouitatem fuisse opinantur: in quibus fuit Epicurus, quemadmodum etiam ex Lucretio apparet, lib. 5. *Nunc redeo ad calu nouitatem, & mollia terre Arua, nouo fatu quid primùm in luminis oras Tollere, &c.* & paullo post. *Sic noua*

tum tellus herbas, virgultaque, primùm Sustulit: inde loci mortalia sacra creauit, Multa modis multis, varia ratione coorta. Eodem pertinet illud Virgil. *Georg. 1. tūque o, cui prima frementem Fudit equū tellus magno percussa tridente.*

DAS ALIQUID FAMÆ?] si famæ consulendum esse putas: si famæ aliquid tribuendum esse existimas: magnifici isti & sumptuosi apparatus magno sunt etiam dedecori, non solum damno.

QVÆ CARM. GR. AVR. &c.] id est, quæ auri humanæ gratior sit, quam quoduis carmen. Themistoclem aiunt dixisse, cum ex eo quaeretur, quod acroama, aut cuius vocem libentissimè audiret, eius, à quo sua virtus optimè prædicaretur. bona fama autem, seu bona existimatio, quam εὐδοξίαν Græci nominant, à laude non admodum longè abest. Pind. εἰδ. δ. ἰεθ. μ. si quis in rebus secundis benè audiat, suadet ei, ne optet Deus esse. omnia enim eum consecutū esse, quæ mortalem fas sit obtinere. sic Pindarus: εἰπὲς εὐπάγων λόγον ἐσθλὸν ἀκούη, μὴ μάταιε ζεὺς γενέσθαι. πάντ' ἔχεις, εἴσε τῶν μοῖρ' ἐφίκοιτο καλῶν. Quemadmodum autem honorifica, & laudis plena oratio nostris auribus gratæ accidit: sic contrà maledicta, & contumeliæ nobis iram commouent. Quocirca præclare illud dictum est ab Herodoto Polyhymn. *iram in auribus hominum habitare*: quæ si bona quidem audiat, oblectatione corpus complet: sin contraria, tumore. legendum autem *Occupet* potius quam *Occupat*. Sic enim habent libri vet.

PATRVVM] eum, cuius sub imperio es, vt annot. supra ad Od. 12 lib. 3.

INIQVVM] inimicum, & infensum, propter ægritudinem, & molestiam ex luxuria præterita, & egestate præsentem nascentem.

CVM DEERIT EGENTI AS L. P.] cum tanta erit tua egestas, vt ne tantillum quidem pecuniæ habeas, vnde laqueum, quo animam tibi intercludas, compares: hoc est, cum ad extremam egestatem reductus eris.

IVRE (INQVIS) TRASIUS ISTIS] dices (inquit Horatius) iure ita obiurgari Trasium, hominem profusum, & sumtuosum, eundemque egètem: hominem sumtuosiores, quam res eius familiaris ferre queat: te verò magnis vectigalibus instructum esse: & sumtus tuos censu non esse maiores. hæc est asoti, seu luxuriosi hominis oratio, sibi in sua luxuria velificantis, ac blandientis. Porph. legit *Tranius*: nonnulli libri habent *Trallius*. Sed nihil refert.

EGO VECTIG. MAGNA, &c.] cum his congruunt ea, quæ scribit Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomachū, ea, quæ profusionis propria sunt, nempe plus, quam par sit donare, & minus quam oporteat, accipere, non admodum inter se coherere posse, neque facile amplificari: quia non sit facile, eum, qui à nemine accipiat, omnibus donare. nam celeriter (inquit) deficiunt eos facultates, qui cum priuati sint, plus æquo largiuntur: qui quidem prodigi videntur esse. Reges autem (inquit eodem libro paullo antè) prodigos dicere nõ solemus. Rerum enim, quas possident, vim

kk iij & copiam,

A & copiam, non videtur eis esse facile donationibus & sumtibus superare.

ERGO, QVOD SVPERAT] respōdet huic afoto Horatius: esto: demus te esse abundantissimum, ac pecuniosissimum: demus, te plus habere in nummis, quàm in victum, cultumque in sumere queas, quantumuis sumtuosum, & luxuriosum, nihilne est, in quod id, quod tibi superest è tuo sumtu quotidiano, melius infumas, quàm in cenas luxuriosas, & ceteras delicias?

QVOD SVPERAT] superest. Virg. Georg. 2. *superat tener omnibus humor.* M. Tull. parad. ὅτι μόνος ὁ σοφὸς πλείσιος. *uter igitur est diuitior, cui deest, an cui superat?* Idem de finib. 5. *deque eo, quod ipsis superat, aliis gratificari volunt.*

NON EST, MELIVS QVÒ] ordo est: an non est aliquid, in quod id, quod superat, melius infumere possis, quàm in epulas sumtuosas?

INDIGNVS] indignus, qui egeat: indignus egestate, seu paupertate. Atque ita explicat hunc versum Seruius, qui eum profert ad illum Virg. lib. 7. *Aeneid. Nec partem posuere suis.* sic loquitur M. Tull. lib. 4. *Tuscul. misericordiam datam esse dicunt ad opem ferendam, & calamitates hominum indignorum subleuandas.* Vbi tamen quidam legēdum censent *indigorum.*

CVR TEMPLA RV. ANTIQ. DEVM?] Theocritus *id.* 17. laudans Ptolemæi Philadelphii liberalitatem, ait illum diuitias suas conferre partim ad ornamenta templorum, partim ad munificentiam in reges, in ciuitates, in amicos & familiaris. sic Theocr. *Οὐ μὰν ἀρχεῖος γε δόμον ἐνὶ πύλαις χερσὸς, Μυρμάκων ἀπὸ πλείστων αἰεὶ κέρχεται μογεόντων, Ἀλλὰ πολὺ μὲν ἔχει πλείων ἐρικυδέες οἴκοι. Αἰεὶ ἀπαρχομένοιο σὺν ἄλλοισι γράσσει. Πολλὸν δ' ἰφθίμοισι δὲ δῶρηται βασιλεύσει. Πολλὸν δὲ πολίεσσι, πολὺ δ' ἀγαθοῖσιν ἐταίροις.*

TANTO EMETIRIS ACERVO] id est, è tanto metiris acervo: vt annot. sup. ad Od. 7. lib. 2. venustè autem verbo *metiris* vsus est, cum de acervo loqueretur, pro larguis, præbes, *πορίζεις.*

VNI NIMIRVM TIBI RECTE] vsque ad eone es stolidus, & rerum humanarū imperitus, vt speres tuas res eodem semper statu mansuras? vt speres fortunam vno semper vultu in te futuram? vt existimes te meliore esse conditione, quàm ceteros homines, in quorum vita magnas quotidie videmus rerum commutationes, magnasque fortunæ varietates existere? in quibusdam libris scriptum est *recte*, quam lectionem non damno.

OMAGNVS POSTHAC] nempe vbi quippiam tibi aduersi acciderit. credibile enim nō est, te vnum fortunæ eximium futurum. Intolerabile est autem ab inimicis irrideri, inquit Eurip. *Medea. Οὐ γὰρ γαλακτῆα τλητὸν ἐξ ἐχθρῶν, φίλα.*

VTERNE] sic reperi scriptum in omnibus libris manu scriptis: & ita legendum. *ne* autem hoc loco non interrogat: sed additur interrogationi: vt & saty. 3. *Ille rogare Quantane?* vel ornatus causa ponitur, vel otiosum est. vt sup. saty. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, Rhodio quod Pitholeonti Contigit.*

AD CASVS DVBIOS] *dubij casus, dubia res,*

dubia tempora, quæ sint declarant vbique ex bonis scriptoribus exempla. vide annot. ad Od. 9. lib. 4. Nam vter (inquit) in rebus dubiis, & asperis constātor, & meliore spe erit, hicne, qui corpus & animum assuefecerit abundantia, & copia rerum omnium, an, qui paruo contentus vixerit? *assuerit* dictum pro *assuefecerit*: vt Virgil. *Aeneid. 6. ne tanta animis assuescite bella.* est enim illo loco hypallage pro *assuescite animos bellis.* & Georg. 3. *de hinc vbi libera colla Seruio assuerint.* potest etiam dici *assuerit* absolute positum esse, vt intelligamus in illis *mentem, corpusq; superbum,* inesse hellenismum. *καὶ νοῦν, καὶ καὶ σῶμα.*

IN PACE, VT SAPIENS, APT. IDON. B.] significat, sapientis esse in pace, & rebus secundis, ea præparare, quæ in bello & rebus aduersis vsui esse possint. nihil est enim in hominum vita stabile, nihil perpetuum, nihil constans. Sapientis igitur hominis est & in rebus secundis ea arma parare, quibus te aduersus res dubias tegere, ac tueri possis: & in aduersis secundam fortunam sperare, vt Od. 10. lib. 2. *Sperat infestis, metuit secundis Alteram sortem bene præparatum pectus.*

INTEGRIS OPIBVS] incolumi re sua familiari.

NON LATIVS] non largius, non profusius.

METATO] vel metis, limitibus, ac terminis circumscripto: vel perticis, seu decempedis definito, ac terminato, seu potius dimenso: vt postea Umbreno assignaretur, & vt Umbrenus eius esset dominus: Ofellus autem, colonus. Vtebantur veteres hoc verbo in agrorū dimensionibus, diuisionibus, atque allignationibus. Virgil. *Diris, Pertica, qua nostros metata est impia agellos.* & Horatius Oda. 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat arcton.*

FORTEM MERCEDE COLON.] Ofellum nunc colonum, fortem, id est, patientem, & fortiter iniuriam temporum, atque incommodum suum ferentem, qui antea dominus erat.

NON EGO, NARRANTEM] narrantem hæc: *ego non temerè edi die profesto quicquam,* &c. Est autem Ofelli totus, qui deinceps sequitur, sermo.

LVCE PROFESTA] die profesto, id est, non festo. sup. Od. 15. lib. 4. *Nosq; & profestis lucibus, & sacris Inter iocosi munera Liberi, &c.*

SEV LONGVM POST TEMPVS] id est, siue longo post temporis interuallo, &c. non temere hoc positum. nam hospites, qui crebrò nos inuisunt, minus interdum optati veniunt. contra qui rarò, & longo interuallo nobis veniunt, eos & videre libentius, & liberalius accipere solemus. quidam hinc legi volunt *longo post tempore.* ego nihil muto. sic enim potius loqui solet Horatius, vt alibi *post paulum, non post paulo.*

OPERVM VACVO] cum essem ab opere solutus, & otiosus propter imbrem. suprà Od. 17. lib. 3. *Cum famulis operum solutis.*

PER IMBREM] imbris tempore: vel quandiu imbres è cælo decidebant: quandiu pluebat.

BENERAT] bene erat nobis, benè curabamur. sic Plautus in *Menæch. si sapiam. hinc intrò abeam,*

A *abeam, ubi mihi bene sit.* Terent. Adolph. *uxor, si cesses, aut te amare cogitat, aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi, Et tibi bene esse soli, cum sibi sit male.* Catull. ad Furium. *Quare non tibi sit bene ac beate?* Horat. epist. 1. *inrat bene solis esse maritis.* & sat. 8. huius lib. *sic ut mihi numquam In vita fuerit melius.* ibidem. *pulchre fuerit tibi.* iterum Catull. ad Fur. *Est pulchre tibi cum tuo parente.* potest & sic intelligi, bene erat vicinus, id est, bene accipiebatur, nam etiam hoc modo loquitur Plaut. in Menæch. *quid multis verbis opus est? minore nusquam bene sui dispendio.* M. Tull. epist. lib. 13. ad Attic. *Quid quaris? delectatus est. & libenter fuit:* & lib. 16. *cum unum diem Velia constitissem: ubi quidem fui sanè libenter apud Talmam nostrum: nec potui accipi, illo absente praesertim liberalius.* sic & Catull. in fundum. *Fui libenter in tua suburbana Villa.*

NON PISCIBVS VRBE PETITIS] apud veteres illos Romanos, lautiores & apparatus habebantur mensæ, piscibus, quàm carnibus, exstructæ. Cic. in Pisonem. *exstructa mensa non conchyliis, aut piscibus, sed multa carne subrancida.* quo loco Pisonis fordeis ostendere conatur.

B **CVM DVPLICE FICV.]** id est, ut docet Turnebus, cui assentior, cum duplicibus ficibus, sunt autem ficus duplices, maiores, & quasi geminae, quas mariscas appellant. Vegetius. lib. 1. artis veterin. *ficus duplices viginti, ruit a fasciculum.*

POST HOC LVD. ERAT CUPPA POT.] hunc locum in omnibus ferè libris corruptum ego vna littera detracta emendavi. cuius emendationis spero omnes politos, & eruditos homines approbatores fore. ab Adriano quidem Turnebo eam magnopere olim probatam memini. Horum igitur verborum hæc sententia est. postea (inquit) noster ludus hic erat, cuppa magistra, id est, nullo alio bibendi magistro adhibito, quàm ipsa cuppa, potare: nullus erat, qui bibendi leges conuivis daret: suo quisque arbitratu bibebat, & quantum volebat, *solutus legibus infantis*, ut ait Saty. 6. hoc libro. De hoc more autem, & de magisteriis, bibendiq; legibus vide annot. ad Od. 4. lib. 1. Sic igitur hunc locum explicandum censeo. Sed Turnebus mutata postea ferè sententia, non ita pridem scripsit, *culpa potare magistra*, (sic enim legitur in codicibus omnibus vulg. & plerisque manu scr.) ludi genus fuisse à veteribus excogitatum, quo non magistri imperio conuivæ bibere cogebantur, ne in ebrietatem inciderent: sed ut ab ea coercerentur, nemo, nisi qui aliqua in re peccarat, calicem ducebat: ut bibere pœnæ & dedecoris esset, non inuitationis, aut magisterij. Sic apud Plautum in Stichus, qui peccat, poculo multatur: *vter* (inquit) *demur assit, poculo multabitur.* Idem Turnebus statim subiicit: legitur & apud Flaccum *cuppa*, quod vas est potorium etiam linguæ vernacula usurpatum pro patera: & in epigrammat. *Sunt cuppa, calices, cyathi.* quam scripturam Lambinus sequitur: ut libertatem bibendi accipiamus poculo imperante, non bibendi arbitro. Poculum enim non cogit nisi volentem, cum magister etiã inuitum bibere cogeret. *Cuppa* etiam Porphirio agnoscere videtur. Hæc ille. ex quibus

C verbis intelligere licet, ita illum à me dissentire, ut tamen meam explicationem probet. quod mihi satis est: neque necesse habeo vulgatam lectionem, eiusque explicationem refellere.

ET VENERATA CERES] id est, & orata Ceres, ut culmo, &c. sequitur deinceps, *Explicuit vino contr. ser. fr.* id est, severitatem nostram exhilaravit, nobis scilicet libantibus, & postea compositantibus: vel sic, orata Cerere, & libatione facta, comotatione tristitiam discussimus, & frontis rugas explicuimus, verbum *venerari* autem idem valere, quod *orare*, & *precari*, declarant exempla è bonis scriptoribus producta. Plaut. in Aulul. Lat. *Clam omnis in medio foco defodit, venerans me, ut id seruarem sibi.* Idem Rudente, *Est deus: veneror, ut nos ex hac arumna eximat miseris, inopes, arumnosus, aut aliquo auxilio ut adiuvet.* Idem ibid. *Venerus, veneror te, ut omnes miseri lenonos fient.* Idem Bacchid. *saluto te vicine Apollo, qui adibus Propinquos nostris accolis, venerorq; te, Ne Nicobulum sinas nostrum senem prius Me convenire, quam sodalem viderim Mnesilochi Pithocleron.* Idem Trinum. *Larem corona nostrum decorari volo. uxor venerare, ut Nobis hæc habitatio bona, sancta felix, fortunataq; euemat.* Virg. *Æn.* 3. *Nymphas venerabar agrestis, Cradivumq; patrem, Geticis qui praesidet aruis, Rite secundarent visus, omniq; leuarent.* Idem eod. lib. *cur susq; dabit venerata sacerdos.* & lib. 4. *Georg. tu munera supplex Tende petens pacem, & facile venerare Napeas. Namq; dabunt veniã votis, irasq; remittent.* A Cæcinnâ ad M. Tull. Cicer. lib. 6. epist. *quid irascitur ei, qui scripserit aliquid contra suã voluntate, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati sunt contra eius salutem?* id est, qui multa à diis precati sunt, sic Horat. *infr. sat. 6. Si veneror stultus nihil horum, id est, si nihil tale à Diis precor: ut suo loco dicemus.*

CERES] Cererem Græci Δημήτρα appellat, cuius εἰς τιμὴν afferens Plato in Cratylus, *Θαινετας* (inquit) *εἰς τιμὴν δὲ εἰδωδὴς διδύοιαι ὡς μήτηρ, Δημήτηρ κληθήσεται.* id est, videtur enim propter donationem cibi, quæ largiatur nobis cibum ut mater, Δημήτηρ, quasi donans mater esse appellata.

CONTR. SERIA FRONTIS] id est, severitatem frontis: seu teneram, seriam, & contractam frontem. Nam contrahitur frons rebus feriis, ac tristibus: comotationibus, conuiviis, risu, ioco, & similibus explicatur.

SÆVIAT ATQVE NOVO S, &c.] id est, iterum atque iterum sese nobis præbeat iniquam, atque infestam fortuna, novos nobis terrores incutiat, novos motus excitet: quantum poterit de hoc nostro tenui victu, & parsimonia detrahere? quasi dicat, aut nihil, aut parum.

QUANTVM HINC IMMINVET?] Quidã libri manu scr. habent, *Quantum hinc eminet?* unde conicere possis, legendum *deminuet.*

QUANTO AVTEGO PARC. AVT] posteaquam Umbrenus nos de veteri possessione deturbavit, nobisq; eiectis agrum nostrum occupavit: quanto minus aut ego, aut vos splendide vixistis? quanto deterior fuit nostri corporis nitor? nihilo scilicet. Quemadmodum ex lautio-

A re, & liberaliore victu, cultuque nitent corpora: ita ex parciore, & maligniore squallent. Non dissimulabo lectori tamen, in quibusdam libris calamo exaratis scriptum esse, *O pueri vixistis, &c.* quos non sequor.

HVC NOVVS INCOLA] Vmbrenum significat. aliquot lib. manuscripti habent, *hic non inc.* quam scripturam non improbo: & fortasse recta est. alij cum vulgatis consentientes, *huc.*

NAM PROPRIÆ TELLVRIS] sic M. Tull. off. 1. *sunt autem priuata nulla natura: sed aut vetere occupatione, ut, qui quondam in vacua venērunt: aut bello, ut qui victoria potiti sunt, aut lege, aut pactione, condicione, sorte.*

NOS EXPVLIT ILLE] ille Vmbrenus nos agro expulit per vim: nempe facta assignatione agrorum ab imperatore. Sic Arrius Virgilium, ut significat in Mœride. *ô Lycida, viui peruenimus, aduena nostri (Quod numquã veriti sumus) ut possessor agelli Diceret: hæc mea sunt, veteres migrate coloni.*

NEQVITIES.] mollities, luxuries, libido, profusio, ἀνομοσία. Nam hominem nequam appellant Latini, inertem, nullius vñs, inuicem.

B VAFRI INSCITIA IVRIS] ignorantia, seu inscientia iuris callidi, & versuti, ut M. Tull. appellat in orat. pro Cæcina. quattuor igitur hoc loco enumerat, quibus mutatur dominus, quibusque possessio rerum soli, & aliarum amittitur: vim, per quã exactus est Ofellus: profuturum, & luxuriam: iuris versuti ignoracione: mortem. non admodum huic dissimilis est locus ille epist. ad Iul. Florum lib. 2. *tanquam Sit proprium cuiquã puncto quod mobilis hora Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.* sic Theognis, Πολλοί τοι πλοῦστοι κακοί, ἀγαθοί δὲ πένονται. Ἀλλ' ἡμεῖς τόποις ἢ διαμορφόμεθα τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἐμπέδει αἰεὶ. Χρήματα δ' ἀνδράπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. id est, multi improbi diuitiis circumfluunt: viri boni autem egent. Verum tamen cum horum diuitiis virtutem non commutabimus. Quoniam virtus quidem fixa, & stabilis est: pecunias autem aliàs alius habet. Quamquã hos versutus Plutarchus in libello, πῶς ἀπὸς ἑαυτὸν ἐχθρῶν ἀφελόητο, ascribit Soloni, ut iam alibi diximus. inscitia autem pro inscientia positum, ut saepe alibi.

C

SATYRA 3.

SIC rarò scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque
retexens,
Iratu tibi, quòd vini, somniq; benignus
Nil dignum sermone canas. quid fiet? ab
ipsis
Saturnalibus huc fugisti. sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe: nil
est:

Culpantur frustra calami: immeritusq; D
laborat

Iratu natus paries diis, atque poetis.

Atqui vultus erat multa, & præclara
minantis,

Si vacuum tepido cepisset villula tecto.

Quorsum pertinuit stipare Platona Me-
nandro?

Eupolin, Archilochum, comites educere
tantos?

Inuidiam placare paras virtute relicta?

Contemnere miser. vitanda est impro-
ba Siren

Desidia: aut, quicquid vita meliore pa-
rasti,

Ponendum æquo animo. dii te Damasip-
pe, deæque

Verum ob consilium donent tonsore sed
unde

Tam bene me nosti? postquam omnis res
mea Ianum

Ad medium fracta est, aliena negotia
curo,

Excussus propriis. olim nam querere a-
mabam,

Quo vaser ille pedes lauisset Sisyphus
ære:

Quid sculptum infabrè, quid fustum du-
rius esset.

Callidus huic signo ponebam millia cen-
tum.

Hortos, egregiasque domos mercarier
vnus

Cum lucro noram. unde frequentia Mer-
curiale

Imposuere mihi cognomen cõpita. noui:

Et morbi miror purgatũ te illius. atqui

Emouit veterẽ mirẽ nouus: ut solet, incor

Traiecto lateris miseri, capitisq; dolore:
Ut lethargicus hic cum sit pugil, & me-
dicum urguet.

Dum ne quid simile huic, esto, ut libet. ô
bone, ne te

Frustrere,